

Nr 205.

Av herr **Lind**, om *åvägabringande av utredning och förslag beträffande statsverksamhet på konstgödseltillverkningens område.*

I Norge har frågan om åstadkommande av åtgärder för garanterande av tillgången av spannmål, speciellt under tider av avstängning, varit förelägsom i Sverige och överlämnats till utredning av en kommitté, liksom skedde i vårt land under år 1919. I denna norska kommitté, vars majoritet inom parentes sagt bestämt tog avstånd från tanken på att åstadkomma målet genom skapande av spannmålstullar, satt bland annat en socialdemokrat Bergensen. Denna avgav vid kommitténs utlåtande en reservation, vars innebörd var den, att man, som en tänkbar väg att garantera en tillräcklig jordbruksproduktion inom landet, även borde undersöka den utvägen, huruvida ej staten skulle skapa en egen gödningsmedelsproduktion, varefter de på detta sätt framproducerade gödningsmedlen skulle kunna mot statens självkostnadspris säljas till landets jordbrukare.

Tanken torde vara värd att upptaga till dryftande även i vårt land. Det är visserligen sant, att Norge möjligen förfogar över en billigare död arbetskraft för framställningen av varan i fråga. Med andra ord sagt, vattenkraften torde väl i de flesta fall vara något billigare att utbygga i Norge än i vårt land. Men även här i vårt land förfogar staten och kommer, efter skeende utbyggningar, att förfoga över betydande vattenkraft till någorlunda rimligt pris. Det kan därför vara skäl att även i vårt land taga upp till prövning den frågan, om staten ej bör grunda en dylik verksamhet, det vill säga starta en konstgödningsmedelsindustri, byggd antingen på utnyttjande av i statens hand nu befintlig vattenkraft eller på sådan vattenkraft, som kan förvärvas, eller möjligen starta en sådan verksamhet genom övertagande av redan existerande konstgödningsmedelsföretag av olika slag.

Man kan nog antaga, att drivande av företag av denna art under vissa förhållanden lämnar en god avkastning. Det har ej varit tillfälle att här närmare genom siffror framlägga denna sak, evad det gäller krisårens drift (utskottet torde säkerligen finna det angeläget att undersöka denna fråga, även om krisårens avkastningssiffror kanske ej få tillmätas avgörande betydelse). Däremot föreligger från föregående normala år före kristiden uppgifter i frågan, hämtade från byråchefen Isidor Flodströms ekonomiska undersökningar om bolagsvinster, vissa siffror om vinst och utdelning vid företag av detta slag. Härav framgår, att vinsten vid konstgödningsbolagen utgjorde i genomsnitt per bolag under år

1906	14,4 %
1907	11,5 %
och 1908	9,4 %

Med sådana siffror för ögonen för normala år, kan man våga antaga, att en statsverksamhet, grundad i ändamål att framställa goda och lämpliga gödningsämnen för det svenska jordbruket, skulle kunna bliva av stor betydelse för detta jordbruk, om man från statsföretagen i fråga levererade gödningsämnen till jordbrukaren till statens självkostnadspris, och om alltså den vinst, som privatkapitalet nu uppsuger, finge komma i jordbrukarnas egna fickor.

Mot ett sådant sätt att understödja jordbruket torde man ej kunna hava några betänkligheter. I övrigt torde man kunna säga, att ett beslut från riksdagens sida rörande en undersökning om startande av en sådan verksamhet står i god överensstämmelse med vad riksdagen vid ett föregående tillfälle beslutat.

År 1917 beslutade nämligen riksdagens bägge kamrar, på framställning i motioner (nr 188 och 253 i andra kammaren) av herrar Lindman m. fl. samt herrar Olsson i Berg och Rydén i Klosterbergane, att i skriftelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam och allsidig utredning rörande dels de förutsättningar, som kunna föreligga beträffande möjligheten att på inhemska råämnen och naturtillgångar utveckla och uppehålla en för landets behov tillräcklig konstgödselmedelsindustri och dels de åtgärder, vilka staten, i den mån förutsättningar av nu nämnt slag föreligga, kan och bör vidtaga för att såväl stödja utvecklingen av en dylik industri, som ock i allmänhet befordra jordbrukets tillgång å konstgödselmedel, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda. Samtidigt anslog även riksdagen 100,000 kronor som understöd till aktiebolaget Difosfat för försök med framställning av fosforsyre-gödselmedel.

Frågan om åstadkommande av åtgärder på detta område torde alltså vara aktuell och en eventuellt pågående utredning kan alltså även omfatta de frågor, som ovan berörts, d. v. s. om nämnda industris socialisering. Därvid kan särskilt bemärkas, att i ett av utlåtandena angående denna fråga (jordbruksutskottets utlåtande nr 46 år 1917) påpekades behövligheten av att råämnen från fyndigheter, varöver staten äger att bestämma, finge överlämnas till ett bolag för åstadkommande av experiment för framställning av gödningsämnen. Ett sådant förhållande pekar på att det ej skulle vara orimligt, om även staten startade en sådan verksamhet. För en sådan anordning talar ock den omständigheten, att staten borde kunna som tillverkare ha stora förutsättningar för att trygga vårt jordbruks behov av denna vara, ett mål, som avses med den Lindmanska motionen. Ävenså torde man kunna antaga, att det andra målet, som uppställs i de bägge ovan nämnda motionerna, nämligen åstadkommandet av priser, också kan nås genom startandet av statsdrift på detta område — i förbigående förtjänar betonas, att i ingen av de ovan nämnda motionerna förekommer något avståndstagande från tanken på statsdrift på detta område. Man kan alltså antaga, att motionärerna i fråga, jämte dem närstående, kunde ha anledning understödja en begäran om utredning av statsdriftsfrågan, om det, som de avse med sina motioner, kan bäst vinnas genom en socialisering av denna verksamhet, och isynnerhet, om det kan göras troligt, att man på denna väg även kan vinna bästa möjliga kontroll över att en fullgod vara levereras till jordbrukarna.

Från alla dessa utgångspunkter håller jag före, att den av 1917 års riksdag begärda utredningen i gödningsämnesfrågan även bör utvidgas till en undersökning, speciellt inriktad på att undersöka möjligheterna för och lämpligheten av startande av en statsproduktion på detta område.

Det hemställs alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, i vilken utsträckning och på vilket sätt en statsverksamhet må komma till stånd på konstgödseltillverkningens område ävensom för riksdagen framlägga det förslag, till vilket utredningen kan föranleda.

Stockholm den 1 februari 1920.

O. Lind.